

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย “กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตำบลสันป่าายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัยดังนี้

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานพัฒนาองค์กร

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในที่นี้ หมายถึง การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร ตลอดจนมีปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวการปกครองระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้สติปัญญาและความสามารถในการตัดสินใจกำหนดชีวิตของตนเองจากความหมายนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นวิธีการและเป้าหมายในเวลาเดียวกัน (ทวีทอง พงษ์วิวัฒน์, 2527, หน้า 2) นอกจากนี้มีผู้ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมอย่างมากมายและกว้างขวางทั้งนี้เพราะเล็ง เห็นแล้วว่าการพัฒนาใดๆก็ตามหากประชาชนไม่รู้สึกรู้สีกเป็นเจ้าของและลงมือพัฒนาด้วย ตนเองแล้วการพัฒนา นั้นมีอาจสำเร็จและยั่งยืนอยู่ได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนได้ถูกกำหนด ให้อยู่ในนโยบายและวิธีการคิดในการทำงานพัฒนาหลายแห่งซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องทำการศึกษา และทำความเข้าใจให้ต้องแท้ในหลายครั้งผู้ดำเนินการพัฒนาต่างมีความเข้าใจที่ต่างกันแม้แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ก็ได้ระบุได้อย่างชัดเจนโดยการให้ความสำคัญต่อแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญที่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องจากประสบการณ์การพัฒนาในอดีตที่ผ่านมาให้ตรงจุดแต่หากทบทวนการปฏิบัติที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่มากข้อบกพร่องดังกล่าวเป็นช่องว่างระหว่างนโยบายของรัฐและการปฏิบัติจริงทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาชนบทแนวใหม่ได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นมากมายไม่ว่าจะเป็นความเข้าใจของรัฐหน่วยงานของรัฐที่มีการปฏิบัติภารกิจไม่สอดคล้องกันจึงปิดกั้นโอกาสที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของเวลางบประมาณการกำกับควบคุมตรวจสอบตลอดจนถึงการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทบทวนเรื่องแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ทบทวนประสบการณ์การพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จทบทวนความล้มเหลวของการดำเนินการ

โครงสร้าง ของรัฐที่เข้าไปดำเนินการในหมู่บ้านชนบท อุ่นตวนพุดอง (อ้างในโอวาท สุทธานรักษ์, 2530, หน้า 103-106) ได้เสนอว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับรูปธรรมหมายถึง “การที่ชาวบ้านได้ให้แรงงานเวลาวัสดุในการพัฒนาชุมชน” ส่วนความหมายในระดับนามธรรมนั้นการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเป็นเรื่องของการชี้นำตนเอง มโนภาพแห่งตนความอิสระในการ กำหนดวิถีแห่งตนและความรู้สึกผูกพันรับผิดชอบต่อส่วนรวมซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ประธานาธิบดี จูเลียส เค เนียเยเร แห่งประเทศแทนานาเซียที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “เป็นกระบวนการที่มนุษย์สามารถจะกระทำการเปลี่ยนแปลงและ ควบคุมสภาพแวดล้อมของตน” ทั้งนี้เพราะประชาชนไม่ใช่วัสดุหรือสิ่งที่ถูกกระทำเขาไม่ใช่ผู้ที่ถูก พัฒนา หรือถูกผู้อื่นสั่งสอนได้ประชาชนเองเท่านั้นที่จะพัฒนาและเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิด ไตร่ตรองหาทางเลือกการแก้ปัญหาและลงมือกระทำการเองเป้าหมายของกระบวนการนี้คือ การปลดปล่อย ตัวเองจากข้อจำกัดต่างๆ และเพิ่มทักษะตนเอง ในการควบคุมสภาพแวดล้อม

แอนดรู เพียร์ส และมาเทียส สไตเฟล (อ้างในสุริสวัสดิ์ หุ่นพยนต์, 2528, หน้า 4-8) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้อยู่นอกได้เพิ่มความ สามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่างๆตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่”

วิลเลียม ดับบลิว รีตเตอร์ (William W. Reeder) (อ้างใน ฉอาน วุฒิกรรมรักษา, 2526, หน้า19) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึงการมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคมซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่มรวมทั้งการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมซึ่งหมายถึงกระบวนการที่ให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาร่วมคิดตัดสินใจแก้ ปัญหาของตนเอง เป็นการมีส่วนร่วมแข็งขันของประชาชนให้ความคิดสร้างสรรค์และความ ชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกับการให้ทรัพยากรที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผล การปฏิบัติงานของ องค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง” กล่าวโดยสรุปจากการรวบรวมนิยาม ความหมายของการมี ส่วนร่วมและศึกษาการให้ความหมายต่างๆแล้วก่อให้เกิดแนวคิดรวมๆ ทางการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ว่ากระบวนการที่ประชาชนได้เรียนรู้และรับรู้ความสามารถของตนเอง แล้วพยายามเข้าไป ควบคุมและตัดสินใจการใช้ทรัพยากรจัดการทรัพยากรของชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ ชุมชนของตนเอง

2.1.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

เมื่อได้ทราบความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่ต่างกัน จนสามารถนำมา สรุปรวมให้เห็นภาพของการมีส่วนร่วมได้ระดับหนึ่งแต่ยังไม่สมบูรณ์และ ละเอียดยึดถ่วงเสีย ที่เดียวหากไม่ได้พิจารณารูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเพราะได้มีผู้ กำหนดรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมเป็นจำนวนมากเช่นกันถ้าได้ ศึกษาและพิจารณา

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลายแล้วก็จะ เกิดประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจต่างๆ ได้ละเอียดถี่ถ้วนยิ่งขึ้น

ดังได้ประมวลไว้ในตอนแรกแล้วว่าในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย

อคิน รพีพัฒน์ (2528, หน้า 107) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไข
  - การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
  - การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
  - การติดตามและการประเมินผล
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 81) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ
- ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการ ของชุมชน
  - ร่วมค้นหาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองต่อความต้องการของชุมชน
  - ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดแก้ไขและสนองความต้องการของชุมชน
  - ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
  - ร่วมหรือปรับปรุงการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
  - ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
  - ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
  - ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ต่อไป

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2529, หน้า 272-273) แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

- การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
- การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- การมีส่วนร่วมในการรุมทุนปฏิบัติการ
- การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

การกำหนดรูปแบบและขั้นตอนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้พยายามประมวลรูปแบบและขั้นตอนต่างๆ หลากๆท่านประกอบการพิจารณาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ให้ เป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

- การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ
- การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
- การมีส่วนร่วมในการลงทุนและรับผลประโยชน์
- การมีส่วนร่วมในการควบคุมและติดตามประเมินผล

2.1.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ในการแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้น นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, อ้างแล้ว, หน้า 118) ว่าการกำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้น อาจจำแนกได้ 3 ประการตามลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มต่างๆ

2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไหร่ก็ได้ ทุกเวลา บางกรณีได้กำหนดลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ เช่น

- การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
  - การจูงใจให้มีส่วนร่วมเกิดขึ้นโดยสมัครใจ หรือบังคับ
  - แบบแผนขององค์กร
  - ช่องทางที่มีส่วนร่วมเกิดขึ้น เช่น การมีส่วนร่วมโดยปัจเจกหรือผ่านกลุ่ม
- การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- ระยะเวลาความต่อเนื่องของกิจกรรม
  - ขอบข่ายกิจกรรมครอบคลุมขนาดไหน
  - อำนาจการตัดสินใจในการมีส่วนร่วม

จากที่กล่าวมาแล้วสามารถสรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนั้น ประกอบด้วยเงื่อนไขหลายๆ อย่างที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมและมักจะเน้นถึงผลประโยชน์ร่วมกัน ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยมีความสนใจถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ตลอดจนถึงวิธีการรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์กร/กลุ่มที่มีอยู่ในชุมชน

2.2 ความสำคัญของอาชีพเสริม

2.2.1 ความหมายของอาชีพเสริม

คำว่า “อาชีพเสริม” หมายถึงอาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจภายในครอบครัวที่ต้องใช้ความรู้หรือทักษะที่ต้องการฝึกฝนอบรมพอสมควร เช่น อาชีพทำของที่ระลึกด้วยวัสดุที่มีในท้องถิ่นการปลูกผักการเลี้ยงปลา เป็นต้นและผู้ประกอบการอาชีพเสริมหมายถึงผู้ประกอบการขนาดย่อมที่เป็นธุรกิจครอบครัว (กรมวิชาการ, อ้างใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ, 2535, หน้า 8) อาชีพเสริมเป็นอาชีพที่ดำเนินการเองได้โดยลงทุนน้อยใช้ความคิดกำลังกายค่อนข้างมาก เน้นการพึ่งตนเองคำว่าอาชีพอิสระมีความหมายคล้ายกับอาชีพส่วนตัวธุรกิจขนาดย่อม เป็นต้น (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ, 2535, หน้า 9) อาชีพเสริม หมายถึงธุรกิจเป็นอิสระมีเอกชนเป็นเจ้าของดำเนินการโดยเจ้าของเองไม่เป็นเครื่องมือของธุรกิจใดและไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลอื่นหรือธุรกิจอื่น (อำนาจ แสงโนรี และคณะ, 2535)

อาชีพเสริมหมายถึง อาชีพที่มีลักษณะดังนี้

- 1) เจ้าของกิจการไม่เป็นลูกจ้างหรือรับเงินเดือนจากนายจ้างแต่ได้รับค่าตอบแทนจากลูกค้า
- 2) เจ้าของกิจการเป็นผู้ลงมือการทำงานในฐานะผู้ปฏิบัติงาน
- 3) มีผู้ช่วยเหลือในการปฏิบัติงานโดยจากได้เงินเดือนหรือค่าจ้างเป็นรายชิ้น ก็ได้จำนวนไม่เกิน คนและใช้ทุนดำเนินการไม่เกิน 500,000 บาท (ทบวงมหาวิทยาลัย, อ้างใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ 2535, หน้า 9)

สำหรับคำว่าผู้ประกอบการอาชีพเสริม ยุพิน ประจวบเหมาะ (2531) ให้ความหมายว่าหมายถึงเจ้าของกิจการหรือผู้ที่ทำงานธุรกิจต่างๆ นอกเหนือไปจาก อาชีพลูกจ้าง พนักงานราชการ ที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้างรายเดือนหรือรายวัน รวมถึงผู้ที่ช่วยครอบครัวประกอบธุรกิจและได้รับค่าตอบแทนจากเงินกำไร

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ (2535, หน้า 10) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึงบุคคลที่เป็นเจ้าของธุรกิจที่ประกอบอาชีพหารายได้เอง โดยไม่มีนายจ้างไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง แต่เป็นรายตนเองเป็นเจ้าของกิจการและจะต้องปฏิบัติงานเองอาจมีผู้ช่วยปฏิบัติงานด้วยก็ได้

อาชีพเสริมนับวันจะทวีความสำคัญมากขึ้นทั้งด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ และเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา

กล่าวโดยสรุปอาชีพเสริมคืออาชีพที่ประกอบขึ้นเป็นอาชีพที่2รองจากอาชีพหลัก และเป็นแหล่งรายได้เสริมเพิ่มเติมมาจากงานอาชีพหลักการประกอบอาชีพเสริมนั้นจะต้องไม่กระทบกับงานอาชีพหลักอาชีพเสริมนั้นจะประกอบเป็นธุรกิจหรือกิจการในรูปแบบใด ๆ ก็ได้ และจะต้องเป็นอาชีพที่เข้าไปเสริมจากรายได้หลักเท่านั้น

2.2.2 ความสำคัญและคุณค่าของการประกอบอาชีพ

Ginzberg กล่าวว่างานที่เหมาะสมเป็นประสบการณ์หนึ่งของมนุษย์และความสำคัญของงาน จะปรากฏชัดขึ้นเมื่อคนเราว่างงาน Ginzberg ได้ศึกษา ผลของการว่างงาน จากกลุ่มตัวอย่าง 1,930 คน ผลปรากฏว่าการว่างงานให้ความรู้สึกทางลบต่อตัวบุคคลมากนอก จากนั้นงานที่น่าเบื่อหน่ายและขาดความหมายทำให้บุคคลรู้สึกต่อความสามารถจะเน้นการ เลือกและการวางแผนที่ดีจะช่วยให้บุคคลประกอบอาชีพที่ทำให้เขาชื่นชมต่อชีวิต

การประกอบอาชีพทำให้บุคคลได้รับคุณค่า ดังต่อไปนี้ (พรพิมล อินทียศ, 2530, หน้า 2)

- 1) อาชีพเป็นแหล่งที่มาของรายได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ อาชีพ ทำให้บุคคลได้รับปัจจัยและสิ่งอำนวยความสะดวกสบายตามควรแก่อัตภาพ
- 2) อาชีพทำให้มีความก้าวหน้าในชีวิต มีตำแหน่ง ชื่อเสียง เกียรติยศ ทำให้ ได้รับความนิยมนยกย่อง และได้รับการยอมรับจากผู้อื่น
- 3) ทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าได้ทำงานอันเป็นประโยชน์ได้ใช้กำลัง ภายกำลังความคิด
- 4) ผู้ที่มีอาชีพเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตสามารถเป็นที่ พึ่งแก่ตนเอง และครอบครัว
- 5) อาชีพทำให้บุคคลได้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ก่อให้เกิดความสุขใจ
- 6) อาชีพตอบสนองความปรารถนาและจุดมุ่งหมายในชีวิตทำให้ได้รับความสำเร็จ ตามที่ คาดหวังไว้

กล่าวโดยสรุปแล้ว การประกอบอาชีพมีความสำคัญและมีคุณค่าแก่มนุษย์ เพราะ การประกอบอาชีพจะแสดงถึงความสามารถและศักดิ์ศรีของเขา ทำให้เขามีรายได้ มีความก้าวหน้ารู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า และมีจุดมุ่งหมายในชีวิต

2.2.3 การประกอบอาชีพตามทักษะในฐานะเป็นลูกจ้างกับผู้ประกอบการเสริม

สังคมมีสายตาที่มองผู้ที่สำเร็จอาชีวศึกษาว่าเป็นผู้ที่ไม่ชอบเรียนทางสายสามัญ หรือสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้หรือเรียนอย่างอื่นไม่ได้แต่เพื่อความเข้าใจจำเป็นต้อง พิจารณา เรื่อง ค่านิยมในการมองการประกอบอาชีพในสายตาของคนไทยประกอบด้วย ขณะเดียวกันจะพิจารณาเรื่องการทำงานที่มีสังกัดที่ผูกพันกับเรื่องค่านิยมและคุณค่าในสังคม ไปพร้อมกันบุคคลเข้าไปสู่การประกอบอาชีพมีสาเหตุแตกต่างกันนอกเหนือจากการดำรงชีพ แล้วยังมีสาเหตุอื่น ๆ ที่น่าสนใจคือบุคคลเข้าสู่อาชีพนั้นเป็นไปตามคุณลักษณะของบุคคลและ ทักษะของบุคคลนั้น ๆ ที่มีมาพร้อมทัศนคติค่านิยมแรงจูงใจและครอบครัวที่มีผลต่อการเลือก อาชีพทั้งนี้ต้องมีความพอใจในงานที่ทำเป็นสภาพทางอารมณ์ที่เป็นสุขสนุกเพลิดเพลินซึ่งเป็น ผลมาจากการทำงานหรือปฏิบัติงานและได้รับความสำเร็จ

ความพอใจที่กล่าวมามาจากว่าพอใจในค่าจ้างหรือรายได้ที่เกิดจากการทำงาน เป็นเหตุสำคัญทำให้คนพอใจในการทำงานนอกจากนั้นสวัสดิการต่างๆที่ได้รับจากการทำงานก็เป็นสิ่งส่งเสริมให้เกิดความพอใจในการทำงานลักษณะของงานได้แก่งานนั้นมีความน่าสนใจเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่น่าเบื่อ มีโอกาสที่จะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ความก้าวหน้าโอกาสที่จะก้าวหน้า มีผลต่อความพอใจในการทำงาน กลุ่มเพื่อนร่วมงานมีเพื่อนที่เป็นมิตร ให้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุน การมีเพื่อนร่วมงานที่ดี ทำให้มีความสุขกับการทำงาน

สภาพการทำงานที่สะดวกสบายพอควรคือไม่ร้อนอบอ้าวเกินไปที่จะเอื้อให้งานสำเร็จได้(เสริมศักดิ์วิศาลาภรณ์และคณะ,2535,หน้า9)ขณะเดียวกันความพอใจหรือไม่พอใจในการทำงานนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้คนเปลี่ยนแปลงการทำงานหรือไม่เช่นกันในทางกลับกันก็น่าพิจารณาด้วยว่าหน่วยงานที่จ้างแรงงานเหล่านั้นต้องการแรงงาน ประเภทใดเพื่อความเข้าใจไปพร้อมๆกันหน่วยงานต่างๆมักต้องการผู้ที่มีความรู้ในงานที่ปฏิบัติมีการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม ประยุกต์ความรู้ใหม่เข้ากับงาน

2.2.4 ความสนใจในการเลือกประกอบอาชีพ

คำว่า สนใจ หมายถึง ทั้ง เอาใจใส่ ชอบ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน และมีนักจิตวิทยา และนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้นิยามของคำว่า “ความสนใจ” ไว้แตกต่างกันกล่าวคือความสนใจเป็นแรงผลักดันอันหนึ่งที่กระตุ้นให้บุคคล กระทำในสิ่งที่ตนรู้สึกว่าเขาชอบมากกว่าสิ่งอื่นๆและยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปฏิบัติ หน้าที่การงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และพนม ลิ้มอารีย์ (อ้างใน ทิศาวุฒิ โชตินิศาภรณ์, 2545) ได้ให้ความหมาย ความสนใจว่า มี 3 ลักษณะ คือ

- 1) เป็นแรงผลักดันอันหนึ่งที่กระตุ้นให้บุคคลกระทำการใด ๆ
- 2) เป็นความโน้มเอียงในการที่บุคคลจะเลือก หรือกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่ตนเองชอบมากกว่าสิ่งอื่น
- 3) การชอบหรือสิ่งที่ชอบ

จากคำจำกัดความของความสนใจที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าความสนใจเป็นแรงกระตุ้น และเป็นพลังที่จะผลักดันหรือจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมใดๆ หรือเลือกกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ตนชอบอีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปฏิบัติ หน้าที่การงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

2.2.5 ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพของ Ginzberg and Others

Ginzberg and Others (1951, อ้างใน กนกรรณ นวลนันทา,2547, หน้า 37) ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจเลือกอาชีพ และสรุปเป็นทฤษฎีไว้ดังนี้

- 1) การตัดสินใจเลือกอาชีพ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่ออายุน้อยที่สุดประมาณ 6-7 ปี และการตัดสินใจเลือกอาชีพนั้นจะมีมากขึ้นเมื่ออายุ 10 ปี หรือมากกว่า

2) การตัดสินใจเลือกอาชีพแต่ละครั้งในระยะวัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของบุคคลนั้น ตั้งแต่ระยะแรกของชีวิตเป็นต้นมา และมีอิทธิพลต่อไปในอนาคต การตัดสินใจเลือกอาชีพในระยะวัยรุ่นนั้น โดยทั่วไปเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะไม่เปลี่ยนแปลงอีก

จากทฤษฎีของGinzbergandOthersสรุปได้ว่าการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการเลือกอาชีพมิใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียวแต่เป็นการตัดสินใจหลายครั้งในช่วงหลายปี ประสบการณ์ในแต่ละวัยมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ

2.2.6 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Holland

Holland เป็นผู้สร้าง “แบบสำรวจความพอใจในอาชีพ” (The Vocation Preference Inventory) ได้สร้าง “ทฤษฎีการเลือกอาชีพ” ขึ้นโดยมีความคิดพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1) บุคลิกภาพของบุคคลทั่วไป แบ่งได้เป็น 6 ลักษณะตามความสนใจในอาชีพประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ งานช่างฝีมือและกลึงงาน งานวิทยาศาสตร์และเทคนิค งานบริการการศึกษาและสังคม งานสำนักงานและเสมียน งานการจัดการ และคำขายงานศิลปะดนตรีและวรรณกรรม บุคลิกภาพแต่ละลักษณะเป็นผลจากการปะทะสัมพันธ์ ระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ กับแรงผลักดันส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วยศักดิ์ตระกูลบิดามารดา ระดับชั้นทางสังคม และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ประสบการณ์เหล่านี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ และความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบนี้ จะกลายเป็นความสนใจ และจากความสนใจจะนำไปสู่ความสามารถเฉพาะ ที่ยที่สุดความสนใจ และความสามารถเฉพาะจะกำหนดให้บุคคลรับรู้ และแสดงเอกลักษณ์ของตน

2) สิ่งแวดล้อมของบุคคลก็แบ่งได้เป็น 6 อย่างตามความสนใจอาชีพประเภทต่าง ๆ ข้างต้นเช่นเดียวกัน สิ่งแวดล้อมแต่ละอย่างนี้ถูกครอบงำโดยบุคลิกภาพ และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาและความกดดันบางประการ และโดยเหตุที่บุคลิกภาพต่างกัน ทำให้ความสนใจและความถนัดต่างกันด้วย บุคคลจึงมีแนวโน้มจะหันเข้าหาบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของตน ดังนั้น บุคคลในกลุ่มเดียวกันมักจะมีอะไรๆ คล้ายๆ กัน

3) บุคคลจะค้นหาสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เขาฝึกทักษะและใช้ความสามารถของเขาทั้งยังเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงทัศนคติ ค่านิยม และบทบาทของเขา

4) พฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดยบุคลิกภาพ และสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้เมื่อเราทราบบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมบุคคล ก็จะทำให้เราทราบถึงผลที่จะติดตามมาด้วย ซึ่งได้แก่การเลือกอาชีพ การเปลี่ยนงาน ความสำเร็จในอาชีพ ความสามารถเฉพาะพฤติกรรมทางการการศึกษาและสังคม

นอกจากความคิดพื้นฐาน 4 ประการข้างต้นแล้ว Holland ยังมีแนวคิดปลีกย่อยเพิ่มเติมอีก 4 ประการ ดังนี้

1) ความสอดคล้องต้องการ บุคลิกภาพบางลักษณะมีความสอดคล้องต้องการ เช่น บุคลิกภาพของผู้มีความสนใจอาชีพประเภทงานฝีมือ และงานกลางแจ้งกับบุคลิกภาพของผู้มีความสนใจอาชีพประเภทงานวิทยาศาสตร์ และเทคนิคหรือบุคลิกภาพของผู้มีความสนใจอาชีพประเภทงานสำนักงาน และเสมือนกับบุคลิกภาพของผู้มีความสนใจอาชีพประเภทงาน ศิลปะดนตรีและวรรณกรรม

2) ความแตกต่างกัน โดยปกติบุคคลจะมีบุคลิกภาพเด่นชัดอยู่ลักษณะหนึ่ง แม้จะมีบุคลิกลักษณะอื่น ๆ ประปนอยู่บ้าง แต่บางคนอาจจะมีบุคลิกภาพลักษณะต่างๆ อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน จนยากต่อการจัดลงไปว่า บุคคลนั้นมีบุคลิกภาพลักษณะใด

3) ความเหมาะสมกัน บุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมต้องมีความเหมาะสมกัน เช่น สิ่งแวดล้อมของผู้มีความสนใจประเภทงานช่างฝีมือ และกลางแจ้งย่อมเหมาะสมกับบุคลิกภาพของผู้มีความสนใจอาชีพประเภทนี้ มากกว่าบุคลิกภาพของผู้มีความสนใจประเภทอื่น

4) การคาดคะเน โดยเหตุที่บุคลิกภาพแต่ละลักษณะและสิ่งแวดล้อม แต่ละอย่างมิได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด และต่างก็มีความสัมพันธ์ภายในกันอยู่ ดังนั้นเมื่อมีบุคลิกภาพลักษณะหนึ่ง ก็ทำให้สามารถคาดคะเนถึงบุคลิกภาพลักษณะอื่นได้ด้วย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน (Community)

ในปัจจุบันภาษาไทยเห็นคำว่า ชุมชน เป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มคนแต่ “Community” ของภาษาอังกฤษเห็น “การมีสิ่งสามัญร่วมกัน”

ได้มีนักคิดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายและขอบเขตของชุมชน แตกต่างกันไป พอสรุปได้ดังนี้

ประเวศ วะสี (อ้างใน ชีระพงษ์ แก้วหาญษ์, 2543) ได้ให้ทัศนะต่อความเป็นชุมชนว่า “ชุมชนมีหลายแบบ ชุมชนไม่จำเป็นจะต้องหมายถึงคนกลุ่มใหญ่มาอยู่รวมกันในอาณาบริเวณเดียวกันแต่ความเป็นชุมชนสามารถให้คำจำกัดความได้ คือ ความเป็นชุมชนนั้นอยู่ที่การที่คนในชุมชนจำนวนหนึ่ง (คนละพื้นที่ก็ได้) มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และร่วมกันกระทำภารกิจต่างๆ และยังให้ทัศนะว่า มีงานวิจัยหลายชิ้นค้นพบว่าความเป็นชุมชนคืออนาคตโลก ความเข้มแข็งของชุมชนคือหัวใจของการแก้ไขปัญหาทุกชนิด เป็นหัวใจของความยั่งยืนที่เรียกว่า “Sustainable Development” สอดคล้องกับแนวความคิดของ Kemp ที่ว่า “ความเป็นชุมชนไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในขอบเขตของหมู่บ้านที่จริงแล้วไม่มีหมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองพื้นที่ในอดีตด้วยซ้ำไป หากแต่ความเป็นชุมชนหมายถึงลักษณะเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่กว้างขวาง เป็นทั้งความสัมพันธ์บนพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์และความสัมพันธ์บนพื้นฐานแบบเครือข่าย” (Kemp. 1991, pp.320-326 อ้างใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2538)

อานนท์ กาญจนพันธ์ (อ้างใน ชีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543) ก็ได้ให้คำจำกัดความของความเป็นชุมชนไปในแนวทางเดียวกันนี้ คือ ความเป็นชุมชน หมายถึง “อุดมการณ์ อำนาจ หรือ สิทธิของการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและรัฐที่ผลิตเข้าไปในบริบททางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม”

จากประสบการณ์ของนักพัฒนาที่ได้ทำงานคลุกคลีกับการพัฒนาชนบท อันเป็นภาคที่ยังมีความเป็นชุมชนหลงเหลืออยู่มากได้ชี้ว่า ในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจปัญหาธรรมชาติ ฯลฯ นั้น มักจะมี “กลุ่มชาวบ้านอยู่กลุ่มหนึ่งที่ก้าวออกมาเป็นแถวหน้าในการพยายามหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน พยายามระดมสรรพกำลังต่าง ๆ ไม่ว่าจะมาจากภายในท้องถิ่นของเขาเองหรือแหล่งความรู้ที่มาจากโลกภายนอก เพื่อทำการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยอาศัยแนวทางของการพึ่งพิงตนเองและเป็นตัวของตัวเอง การมีกลุ่มเช่นนี้ดำรงอยู่นั้นเองเป็นตัวอธิบายถึงความสามารถที่ชุมชนชนบทสามารถดำรงอยู่ได้” (กาญจน แก้วเทพ, 2538)

อนุชาติ พวงสำลี (2542, หน้า 294) อธิบายความเป็นชุมชนที่แท้ (True Community) ว่าเป็นลักษณะของการที่ผู้คนหันหน้าเข้าหากัน เพื่อเผชิญกับปัญหา หรือแรงกดดันจากสังคมภายนอก หรือจากความตั้งใจในความปรารถนาาร่วมกันของคนในสังคม (Community by Design) ว่าต้องการให้ชุมชนของตนเป็นเช่นไรโดยความเป็นชุมชนที่แท้จริงนั้นย่อมดำเนินไปบนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รู้จักใจกว้าง ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย ซึ่งเป็นคุณค่าหลักของระบอบประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองความเป็นชุมชนดังกล่าวแตกต่างจากการสร้างภาพลวงให้หลงนึกว่าเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง (Pseudo Community) เหมือนเช่นกิจกรรมพัฒนาในหลายกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีผู้เข้าร่วมมากมาย แต่กลับพบว่า กิจกรรมดังกล่าวเป็นเพียงเรื่องของการ “เฮโลสาระพา” โดยไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจและยกระดับสำนึกของการพัฒนาขึ้นมาได้

Kenneth Wilkinson (อ้างใน มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539, หน้า 58) นักสังคมวิทยาอเมริกัน เคยเป็นประธานสมาคมสังคมวิทยาอเมริกัน กล่าวว่า องค์ประกอบ 3 ประการที่ใช้วัดความเป็นชุมชนได้แก่

- นิเวศวิทยาชุมชน (Local Ecology) เน้นลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย
- สังคมของชุมชน (Local Society) เน้นลักษณะชุมชนที่มีโครงสร้างแบบองค์รวม (Holistic Structure) เช่น กลุ่มหรือสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการร่วมหรือผลประโยชน์กันของคนในชุมชน
- การกระทำร่วมของชุมชน (Community Action) เป็นความพยายามร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาหรือแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ทางสังคม และความเป็นปึกแผ่นของชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง องค์การทางสังคม อย่างหนึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และมวลสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการ พื้นฐานส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2541) ให้ความหมายชุมชนว่า ชุมชนหมายถึง องค์การหรือ กลไกการจัดการที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ปัญหาาร่วมกัน

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 13-16) ได้ให้ความหมายของชุมชนในหนังสือประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพไว้ว่า ชุมชนหมายถึง การที่คนจำนวน หนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสาร (Communicate) กัน ความเป็นกลุ่มก้อนหรือ ความเป็นชุมชน ทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมาก เพราะเป็นกลุ่มก้อนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ไม่รัก กัน ไม่ทำอะไรร่วมกัน ไม่เรียนรู้ร่วมกัน ก็ไม่มีพลังที่จะแก้ปัญหาใด ๆ แค่นั้นยังไม่พอใน ทรรศนะของ ประเวศ วะสี ความเป็นชุมชนยังมีอีก 2 มิติ คือ

จิตวิญญาณของกลุ่ม มีอิทธิพลต่อความรู้สึกและพฤติกรรมของกลุ่ม ทำนองเดียวกับที่ จิตมีอิทธิพลต่อความรู้สึกและพฤติกรรมของเรา ความมีจิตวิญญาณ (Spirituality) ของกลุ่ม ก่อให้เกิดความปิติ ความสุขอย่างสิ้นเหลือ และเกิดพลังอย่างมหัศจรรย์ ความเป็นชุมชนจึงมีพลัง แห่งการเยียวยา (Healing Power) ที่ทำให้มีความสุขและสุขภาพดี

การเกิดขึ้นของผู้นำตามธรรมชาติและการจัดการ ในการแต่งตั้งและการเลือกตั้งมัก ไม่ได้ผู้นำที่แท้จริง เพราะขาดการรู้ที่แท้จริง แต่มีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในกระบวนการร่วม คิดร่วมทำหรือกระบวนการชุมชน ความเป็นผู้นำจะผุดบังเกิด (Emerge) ออกมา ถ้าไม่ผ่าน กระบวนการร่วมกันคิดร่วมทำก็ไม่รู้ว่าใครมีความเป็นผู้นำ และบุคคลนั้น ๆ ก็ไม่รู้ตัวเองด้วย กระบวนการเกิดความเป็นชุมชน ทำให้สภาวะผู้นำไหลออกมา ผู้นำตามธรรมชาติจะมีลักษณะ มีปัญญาเป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนติดต่อสื่อสารกับคนอื่นได้ดี เป็นที่ยอมรับของสมาชิกทั้ง มวล ผู้นำตามธรรมชาติจะมีหลายคน แล้วแต่ว่าจะเป็นผู้นำในเรื่องอะไรและมีทั้งชายและหญิง ในกระบวนการธรรมชาติ ผู้นำมักจะเป็นหญิงมากกว่าชาย ในเรื่องอำนาจจึงจะเป็นชายมากกว่า ธรรมชาติกับเพศหญิงหรือความเป็นแม่จะคู่กัน ในสายอำนาจมักจะมีผู้นำคนเดียวและทำลาย ความเป็นผู้นำของคนอื่น เพราะกลัวจะเป็นคู่แข่ง อย่างนี้องค์กรจะอ่อนแอและไม่ยั่งยืน เมื่อผู้นำที่ดีล้มหายตายจาก ถูกย้าย หรือเปลี่ยนแปลง ความดีขององค์กรนั้นก็หายไปเพียง ชั่วข้ามคืน แต่ในความเป็นชุมชนที่ผู้ตามธรรมชาติและมีหลายคนทั้งหญิงและชายนั้น องค์กรจะ อยู่ในฐานะที่ดี มีการจัดการมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

พัฒนา กิจประสงค์ ได้ศึกษาลักษณะของชุมชนจาก Irwin Sanders (อ้างใน มนตรี กรรพุมลาลัย, 2539, หน้า 59-60) ซึ่งเสนอวิธีการแบ่งประเภทของชุมชนออกเป็น 4 วิธี ได้แก่

- ชุมชนในแง่ถิ่นที่อยู่ โดยมองที่ตั้งของชุมชน เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชานเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และชุมชนชนบท

- ชุมชนในแง่นิเวศวิทยา โดยมองสภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นสำคัญ ถ้าคนอยู่ร่วมกันมากในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจะเป็นเขตเมืองที่คนอยู่หนาแน่น (Concentration) ถ้าที่อยู่มีการบริการและคมนาคมติดต่อกันมากจะเป็นเขตศูนย์กลาง (Contralization) ถ้าอยู่พื้นที่ธุรกิจอุตสาหกรรมจะเป็นเขตที่แบ่งเป็นสัดส่วน (Segregation) ถ้าคนรุกร้าเข้าไปในเขตที่มีคนอยู่แล้วจะถือว่าเป็นการรุกร้า (Invasion) ถ้าคนสามารถย้ายที่อยู่แบบรุกร้าเข้าไปอาศัยในที่ดินนั้นสำเร็จจะเป็นการอยู่แบบสืบเนื่อง (Succession)

- ชุมชนในแง่มนุษยชาติ โดยมองปริมาณคนในชุมชนจะมีมากขึ้นหรือลดลงเนื่องจากการอพยพเพื่อการศึกษาหรือเพื่อแสวงหาอาชีพ

- ชุมชนในแง่ระบบสังคม โดยมองความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นความสัมพันธ์แบบแนวนอน (Horizontal Pattern) เช่น เพื่อนบ้าน และความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนแบบแนวตั้ง (Vertical Pattern) เช่น คนในหมู่บ้านติดต่อกับคนในตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นสายขึ้น หรือลงมา

วิธีการจัดตั้งชุมชนมีอย่างน้อย 3 วิธี ได้แก่

- การตั้งชุมชนแบบชั่วคราว ส่วนใหญ่จะเก็บของป่าและล่าสัตว์ (กลุ่มเผด็จเผือกในบางอำเภอของจังหวัดแพร่และน่าน)

- การตั้งชุมชนแบบมีการวางแผน อาทิเช่น ตั้งอยู่กลางพื้นที่การเกษตร ตั้งอยู่บริเวณสี่แยกเส้นทางคมนาคม ตั้งเป็นรูปวงกลม เป็นต้น

หากพิจารณาการจัดตั้งชุมชนตามเขตการปกครองอาจแบ่งชุมชนออกเป็น

- ชุมชนเมือง ประกอบด้วยเทศบาล (เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร สุขาภิบาล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา)

- การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นแก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะบริการสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า

- การจัดให้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่น โดยสนับสนุนองค์กรท้องถิ่นให้สามารถปกครองตนเองได้ชุมชนชนบท จะมีสภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชนเมืองมีเทศบาลหรือสุขาภิบาล

- การจัดให้มีการคุ้มครองสวัสดิภาพสมาชิกในชุมชน ทั้งในด้านร่างกายและทรัพย์สินโดยมีสถานีตำรวจเพื่อรักษาคุ้มครองสวัสดิภาพ มีศาลเพื่อรักษากระบวนการยุติธรรม และมีหน่วยรักษาความปลอดภัยหรือยามประจำหมู่บ้าน

- การดูแลควบคุมสวัสดิภาพของสมาชิกในชุมชน

- การปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสมให้แก่สมาชิกในชุมชน เช่น ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

นลินี ตันธนิกิต์ (2538 อ้างใน สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2540, หน้า 2-3) ได้ให้ความหมายที่เน้นความเป็นสามัญชน โดยใช้ชื่อองค์กรชาวบ้านไว้หลายความหมาย และเชื่อมโยงความเป็นชุมชน

- องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว กลุ่มปศุสัตว์ กลุ่มเกษตรผสมผสาน ฯลฯ
- องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมในหมู่บ้านเข้าด้วยกัน
- องค์กรชาวบ้านในความหมายของการประสานกิจกรรมเหมือน ๆ กันในต่างหมู่บ้านเป็นเครือข่ายกิจกรรมต่างหมู่บ้าน เช่น กลุ่มอิติน้อย กลุ่มเกษตรกรไทย เป็นต้น
- องค์กรชาวบ้านในความหมายของการต่อรองกับนโยบายรัฐหรือผลประโยชน์ร่วมของชาวบ้านในหลาย ๆ หมู่บ้าน เช่น สมัชชาเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น

สมพันธ์ เตชะอธิก (2540, หน้า 3-9) นำเสนอให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการพิจารณาถึงความอยู่รอดหรือการดำรงอยู่ได้ขององค์กรชุมชนและความเป็นชุมชน กล่าวคือ

- การมีอุดมการณ์ร่วม: การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนร่วมกัน และการยอมรับในอุดมการณ์ และทิศทางการพัฒนา ซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญในการยึดเหนี่ยวการรวมกลุ่มหรือองค์กรไว้
- มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน : โดยมีการจัดทำข้อตกลงในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาร่วมกัน
- การมีผลประโยชน์ร่วมกัน : ซึ่งเป็นความพยายามขององค์กรในการสร้างผลประโยชน์และกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมตัวขององค์กร โดยมีการกระจายอย่างเป็นธรรม
- ทรัพยากรบุคคล : ซึ่งเป็นส่วนสำคัญขององค์กร โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านความคิด ศิลธรรม การประกอบอาชีพ การพูดการประสานงาน และผู้นำที่มีบารมี ผู้นำด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กร
- สมาชิก : ทั้งที่เป็นสมาชิกในองค์กรและชาวบ้านทั่วไปที่ไม่เข้าร่วม แต่มีผลกระทบต่อองค์กรทั้งด้านความร่วมมือ ข้อพิพาทข้อวิจารณ์ และผลประโยชน์ร่วมของชุมชน
- การบริหารจัดการ : ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านโดยในด้านการบริหารจัดการมีรายละเอียดที่สำคัญ คือ การตัดสินใจร่วมการจัดโครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่ การกำหนดกฎ กติการ่วมกัน สถานที่ และทรัพยากรที่เป็นวัสดุ อุปกรณ์ การสื่อสารและการประสานงาน กระบวนการควบคุมตรวจสอบและประเมินผล
- กิจกรรม : การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องและมีประโยชน์ต่อองค์กรสมาชิกและชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการพัฒนา

- ทรัพยากรที่เป็นทุนและงบประมาณ : เช่น ทรัพยากรในด้านความรู้ ประสบการณ์ และเทคโนโลยี ทรัพยากรในด้านการระดมทุนและงบประมาณ และการประสาน ทุนจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ตัวอย่างมีทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศทั่วโลก ซึ่งให้เห็นว่าการพัฒนาองค์กร ชุมชนให้ขึ้นมา มีบทบาทสำคัญนั้น นับเป็นกุญแจที่ช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนใน ชุมชนและสังคมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษาและสุขภาพ อนามัย เดวิด แมธิวส์ (อ้างใน พัฒนา กิจประสงค์) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความสำคัญขององค์กร ชุมชนไว้ว่า “องค์กรและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน คือ หัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป” และทำให้คนในชุมชนมีชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี

กาญจนา แก้วเทพ (2540) ได้จัดขั้นตอนของการพัฒนาองค์กรชุมชน เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นตอนสร้างกลุ่ม

1.1) ในขั้นตอนแรกนี้อาจจะประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย ๆ ที่อาจจะทำได้ พร้อม ๆ กัน หรือเลื่อมล้ำกัน คือ ขั้นการวิเคราะห์ชุมชนและการแสวงหาทางเลือกทำกิจกรรม ขั้นการวิเคราะห์ชุมชน นับอันเป็นไปตามหลักของพุทธศาสนาที่ว่า “การมีความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) เป็นหลักประกันของสิ่งอื่น ๆ ที่จะตามมา” ความสำเร็จของการพัฒนานั้นอยู่ที่ ชาวบ้านผู้อยู่กับปัญหา มีความเข้าใจต่อปัญหาอย่างถูกต้องและมีความเข้าใจร่วมกันอย่างเป็น เอกภาพ อย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวและความคิดเดียวกัน ผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ก็คือ การเพิ่มความรู้ของชาวบ้านในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การมองเห็นสาเหตุหลัก สาเหตุรอง สาเหตุร่วม การตรวจสอบ สาเหตุที่แท้จริง รวมทั้งตรวจสอบการวิเคราะห์ของตัวเอง กับคนอื่น ๆ ในชุมชน

1.2) ขั้นการแสวงหาทางเลือกเพื่อทำกิจกรรม เนื้อหาของขั้นตอนนี้ คือ การ ระดมความคิดเพื่อเลือกทำกิจกรรมก่อนหลังให้พอเหมาะกับความสามารถของชุมชน (จึง จำเป็นต้อง “รู้เรา”) วิธีการแสวงหาทางเลือกนั้นคือการศึกษาดูงานของกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ เพื่อ เป็นการขยายฐานความรู้ในเรื่องการแก้ปัญหา การคาดการณ์ล่วงหน้า (Anticipation) ถึง ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การประเมินความเป็นไปได้ในการทำกิจกรรม รวมทั้งการ ประเมินโอกาส (Opportunities) และขีดจำกัด (Limits) ของกลุ่มในขั้นตอนของการแสวงหา ทางเลือกเพื่อทำกิจกรรมนั้น อาจจะมีการ “อุ้นเครื่อง” หรือเตรียมจิตใจและระเบียบวินัยของ สมาชิกในการมาทำงานกลุ่มร่วมกัน ตัวอย่างเช่น กิจกรรมการออมทรัพย์ของกลุ่มเกษตรกร ทำนาแนว ซึ่งนอกจากจะมีเป้าหมายเรื่องการระดมทุนแล้ว ยังเป็นโอกาส “ทดสอบน้ำใจ” ของ สมาชิกในกรณีของงานพัฒนาที่มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ อาจจะมีการทำกิจกรรมฝึกฝนจิตใจ

โดยเฉพาะเช่น การฝึกสติ ฝึกสมาธิ ซึ่งเป็นเสมือนการถอนวัชพืชในดินก่อนที่จะมีการหว่านกล้าเพาะลูก เป็นต้น

2) ชั้นลงมือปฏิบัติการ

ชั้นตอนนี้เป็นชั้นตอนที่สัมพันธ์กับชั้นตอนแรกที่ผ่านมา หากกลุ่มสามารถวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของตนเองได้ใกล้เคียงความจริง และมีประสบการณ์กว้างขวางในการหาทางออก ก็จะสามารถเลือกกิจกรรมแรก ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติของกลุ่มในการเลือกทำกิจกรรมแรก ๆ นี้ มีหลักการสำคัญบางประการที่ต้องยึดเอาไว้ เช่น “หลักเรื่องการพยายามพึ่งตนเอง ใช้ทรัพยากรและความพยายามของตัวเองให้มากที่สุด” หลักการดังกล่าวเกิดมาจากการสรุปบทเรียนที่เป็นจริงมากมาย เช่น องค์กรเงินทุนขนาดใหญ่ของเยอรมัน ชื่อ Misereor ได้ทำวิจัยภายนอกเข้าไปในกลุ่มออมทรัพย์ การกระทำนั้นมักจะเป็นกระบวนการทำลายศักยภาพในการออมของชาวบ้านไปโดยปริยาย

3) ชั้นขยายตัว

ลักษณะการขยายตัวขององค์กรชุมชนนั้นจะมีอยู่ 2 ทิศทาง ทิศทางแรกคือการขยายประเภทของกิจกรรม ตัวอย่างเช่น กลุ่มเกษตรกรทำนา ตำบลสามขา ที่เริ่มกิจกรรมแรกคือ การขึ้นขายปุ๋ย ต่อมาก็ขยายกิจกรรมไปยังการซื้อขายข้างเป็ลือก การที่ทุกครั้งที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสำเร็จลุล่วงไปได้ในกลุ่มของตน จึงมักจะตามมาด้วยการพยายามขยายกิจกรรมหรือการขยายแนวคิดไปยังอื่น ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะเมื่อมองจากสายตาคูศลกภายนอกที่กำลังมีชีวิตอยู่ในยุคสมัยที่ความรู้มีการผูกขาดสิทธิ์ ความเชี่ยวชาญเป็นสิ่งที่มีราคาการขยายตัวขององค์กรชาวบ้านก็ยิ่งเป็นสิ่งที่ดูแปลกตา สำหรับเหตุผลของการขยายกิจกรรมนั้นคงจะไม่แตกต่างไปจากวิธีคิดของระบบธุรกิจ หากว่าการเผยแพร่แนวคิดไปยังกลุ่มอื่น ๆ นั้นน่าจะมีเหตุผลอยู่ 2-3 ประการ ประการแรก เนื่องจากสำนึกเดิมของชาวบ้านที่ทราบว่าคุณคนเดียว บ้านบ้านเดียว ชุมชนชุมชนเดียว ย่อมมีขีดจำกัดเรื่องทรัพยากรหรือแม้มีพอก็อาจจะไม่สม่ำเสมอ กลยุทธ์ในการแก้ไขจึงเป็นการสร้างเครือข่ายขึ้นมา ดังคำกล่าวของชาวบ้านในยามที่ขาดแคลนสิ่งของบางอย่างที่ว่า “พริกอยู่บ้านเหนือ เกลืออยู่บ้านใต้ ตะไคร้อยู่บ้านเพื่อน” ดังนั้นเมื่อมีการขยายฐานงานพัฒนาและความรู้ให้กว้างขวางออกไป การระดมทรัพยากรในการทำกิจกรรมให้หลากหลายก็เป็นไปได้ ตัวอย่างเช่น หลังจากกลุ่มเลี้ยงวัวควายทั้ง 17 หมู่บ้าน มาตั้งเป็น “ชมรมผู้เลี้ยงสัตว์ภูกระแต” ก็สามารถที่จะทำกิจกรรมได้มากมายหลายด้าน เช่น ออมทรัพย์ปรับปรุงพันธุ์สัตว์ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมหลากหลายเช่นนี้จะดำเนินไปไม่ได้หากใช้ทรัพยากรจากฐานหมู่บ้านเดียว นอกจากนั้นการขยายเครือข่ายยังเป็นหลักประกันด้านความเสี่ยงแบบธุรกิจการประกันสมัยใหม่ แต่อยู่บนพื้นฐานของ “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” “ที่เขาคือเรา ใจเขาใจเรา” ด้วยเหตุนี้การขยายแนวทางของกลุ่มจึงเป็น “ความจำเป็น” ประการหนึ่งในการธำรงรักษาความยั่งยืนของกลุ่ม มิใช่เป็นเรื่องที่ “ควร” ทำเท่านั้น

4) ชั้นพลังคือสามัคคี

ในขณะที่ในขั้นตอนที่สามนั้นจะเป็นไปตามหลักของ “สามัคคีคือพลัง” หลังจากกลุ่มมีความเข้มแข็งแล้ว ความเข้มแข็งดังกล่าวก็จะสามารถระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลภายนอกที่เรียกว่า “องค์กรพันธมิตร” เช่น ตัวอย่างของกลุ่มพรรคไม้ที่สามารถขยายกิจกรรมของกลุ่มออกไปทำธุรกิจร่วม ด้วยการเปิดสถานีน้ำมันกับบริษัทบางจาก (มหาชน) จำกัด เป็นต้น รูปแบบการสำแดงพลังของความสามัคคีนอกจากจะเป็นไปในรูปแบบของการระดมความร่วมมืออำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ต่อสู้เรื่องปัญหาจากบริษัทจนได้ชัยชนะ และโดยทั่วไปเป็นหลักธรรมชาติที่ว่ายิ่งกลุ่มของชาวบ้านกลุ่มใดมีความเข้าแข็งมากสามารถสำแดงกลุ่มหนึ่งของเกษตรกรโดยเป็นหนึ่งใน 14 กลุ่ม ของสถาบันเกษตรกรที่มีส่วนร่วมร่าง พ.ร.บ. สภาเกษตรกรแห่งชาติพลังในรูปแบบต่าง ๆ ได้มาก ก็จะมีระดมความสามัคคีและการยอมรับจากบุคคลภายนอกได้มากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น พัฒนาการของสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน ซึ่งเริ่มต้นก่อตั้งโดยเป็นอิสระจากระบบราชการ แต่ในท้ายที่สุดก็ได้รับการยอมรับให้มีสถานภาพเป็นตัวแทนกลุ่มหนึ่งใน 14 กลุ่มของสถาบันเกษตรกรที่มีส่วนร่วมร่าง พ.ร.บ. สภาเกษตรกรแห่งชาติ

2.4 แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถของแต่ละชุมชนที่รวมตัวกันของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือในชนบททั้งที่รู้จักกันโดยมีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกันโดยไม่มี การแบ่งแยกชนชั้น ฐานะสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์ทางเลือก และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ พัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองอย่างมศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนได้มีนักคิด นักวิชาการได้กล่าวถึงไว้พอสรุปดังนี้

ประเวศ วะสี (2540, หน้า 36-37) เสนอไว้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชนจึงเปรียบประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการเข้ามาผนวกกัน ได้แก่ ธรรม การเรียนรู้ และ การจัดการ องค์ประกอบทั้ง 3 นั้นมีพลังมาก กล่าวคือ ธรรมะ การเรียนรู้และการจัดการ แต่ละองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งยังไม่เพียงพอที่จะเผชิญกับความยากของปัญหาแต่เมื่อทั้ง 3 เข้ามาผนวกกัน ศักยภาพอันสูงส่งจึงเกิดขึ้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ กล่าวคือเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่ออนาคตของประเทศ ควรที่ทุกฝ่ายในสังคมจะศึกษาให้เข้าใจและรณรงค์เคลื่อนไหวให้เกิดเป็นทิศทางและกระแสสังคมจะขับเคลื่อนนโยบายและการกระทำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและ

เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งแต่ทรัพยากรเหล่านี้ใช้ไปอย่างกระจัดกระจายไม่เป็นระบบและไม่มีจุดรวมที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน ประเวศ วสี ได้เสนอแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

นโยบายและกระแสนิยม

- สํารวจชุมชนและเครือข่าย
- ส่งเสริมและขยายตัวของเครือข่ายชุมชน
- สร้างศูนย์วิชาการเบ็ดเสร็จ
- เชื่อมต่อการค้าขาย
- สื่อเพื่อสังคม
- ปรับวิธีการงบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อชุมชน
- ออกกฎหมาย
- การฝึกอบรม
- การวิจัยและประเมินผล

ความเข้มแข็งของชุมชน (อ้างใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2534, หน้า 217-218) ในทัศนะของประเวศ วสี ควรส่งเสริมให้ชุมชนชนบทที่มีความเข้มแข็งคือมีเบญจขันธ์ ได้แก่

- จิตใจมีธรรมะ ขยันหมั่นเพียรและสันโดษ
- แบบแผนการผลิตเป็นผลิตแบบเพื่อกันเอง เป็นเกษตรกรรมผสมผสาน
- สมดุลกับธรรมชาติแวดล้อม
- พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจไม่ต้องพึ่งพาภายนอก
- มีวิถีชุมชน มีสถาบันครอบครัว และวัฒนธรรมชุมชนแห่งการช่วยเหลือพึ่งพากัน

ชุมชนชนบทนี้จะพัฒนาความรู้ความสามารถจากความรู้เดิมที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านหรือปรีชาญาณท้องถิ่นผสมเข้ากับกลวิธีที่สำคัญในการพัฒนาอย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากชุมชนให้องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทมากขึ้น เพราะองค์กรเหล่านี้เข้าไปสู่ชุมชนโดยเคารพชุมชน ต้องอ่อนน้อมเพราะว่าไม่มีอำนาจ และการที่ประชาชนจัดตั้งกันเองเป็นกลุ่ม 7-20 คน พบปะกันสม่ำเสมอทุกสัปดาห์ ศึกษาค้นคว้าแล้วมาแลกเปลี่ยนกันในเรื่องความรู้ความดีและการนำความรู้และความดีนั้นมาทำให้สังคมและชุมชนมีสันติภาพและพัฒนา กลุ่มดังกล่าวไม่แสวงหาประโยชน์และอำนาจ เชื่อมโยงกันอย่างไม่มียุทธศาสตร์บังคับบัญชา แต่เป็นความเชื่อมสัมพันธ์เชิงกลยาณมิตร การไม่แสวงอำนาจและผลประโยชน์จะทำให้ขบวนการนี้ยั่งยืน การเสนอให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อย ๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกแต่ละคน กลุ่มและองค์กรเหล่านี้อาจปรากฏในรูปชุมชนหมู่บ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือกลุ่มทางปัญญา ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่มเป็นแบบเท่าเทียมกัน การลดอำนาจและหน้าที่ของรัฐลงแล้วเอาอำนาจและหน้าที่นี้กลับคืนมาที่องค์กรเหล่านี้ และพรพีไล เลิศวิชา (2532, หน้า 11) กล่าวว่า “ความเข้มแข็งจากภายในหมู่บ้านคือ

วงนั้นต่างหากที่จะทำให้กำลังของพวกเขาขึ้นมาเสมอกับปัจจัยภายนอกอื่น ๆ พอที่จะเจรจาตกลงร้องขอต่อรองได้อย่างมีศักดิ์ศรี” ซึ่งสอดคล้องกับงาน เอนก นาकुบุตร (2536, หน้า 6,152-153) ได้สรุปว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถจัดการกับทรัพยากรดิน น้ำ ป่าของชุมชนได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- ภูมิปัญญาความรู้ที่สืบสานและประยุกต์ได้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก
- องค์พรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา
- เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบูรณาการจากภายนอก

สำหรับ อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งานวิทยาพงศ์ (อ้างใน อัมภา จันทราภาศ, 2543) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของชุมชนที่เข้มแข็งไว้ดังนี้

- ชุมชนที่มีสภาพกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้นในทางกายภาพหรือรูปธรรม คือ สมาชิกของชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ฯ ล ฯ นางจิตวิญญาณ คือ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยม ความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนและสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน
- ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับที่สูง โดยที่ทุนแรงงานทรัพยากรเพื่อการยังชีพพื้นฐานของครอบครัวตนเอง แม้จะมีการพึ่งพิงภายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการการเลือกสรรการตัดสินใจต่อส่วนรวมสูง ไม่ว่าด้านอาชีพ การศึกษา การกินอยู่ ประเพณี การรักษาพยาบาล
- ชุมชนที่สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่โดยอาศัยอำนาจ ความรู้ และกลไกภายในชุมชน กำหนดแนวทางของการแก้ปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือภายในชุมชนเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
- ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ ครอบครอง วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ฯ ล ฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถที่พัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

2.4.1 องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

ภายใต้กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา บัณฑิต อ่อนดำและวิระยา น้อยวงศ์ยางค์ (2535) ได้พยายามศึกษาเพื่อพัฒนาความ

เข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการกับปัญหาและการพัฒนา ได้พบว่า องค์กรประกอบที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาโดยเน้นชุมชนเป็นตัวตั้งนี้ได้แก่

- ภูมิปัญญาและความรู้ที่สืบสานและประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

- องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มและจัดระเบียบในชุมชน

- เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบูรณาการจากภายนอก

จากการศึกษาของกลุ่มนักวิชาการในประเทศตะวันตก บทบาทของนักพัฒนาชุมชนมีข้อสรุปที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับสิ่งที่นักพัฒนาควรเข้าไปสนับสนุนและส่งเสริมคนในชุมชน Smith, 1994 (อ้างในธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543) ได้แก่

- ปรัชญาหรือระบบความเชื่อในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน
- กลไกที่ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

- กิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาต่าง ๆ และแนวทางการแก้ไขปัญหา

จากการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น ประสพการณ์ของนักพัฒนาชนบทไทยเกี่ยวกับตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งได้ข้อสรุปที่สำคัญดังนี้ (ลีลาภรณ์ นาคทรพร และคณะ, 2538)

- มีการนำมิติด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะหากมีรากฐานทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพได้

- มีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหา
- มีการจัดกั๊ตกลุ่ม
- มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน
- มีการกระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม
- ได้รับการยอมรับนับถือจากองค์กรภายนอก
- มีการขยายผล ขยายกิจกรรม และขยายเครือข่ายสมาชิก รวมถึงความร่วมมือ

องค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

กาญจนา แก้วเทพ (2540, หน้า 53-59) เสนอเรื่องความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนอาจพิจารณาได้จาก

1) ตัวบุคคลหรือทุนมนุษย์ สิ่งที่บ่งบอกความเข้มแข็งของชุมชน คือ การเจริญเติบโตในเชิงปริมาณและคุณภาพขององค์กร นั่นคือมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นและมีการสืบทอด

คนรุ่นใหม่ ๆ เข้ามารับผิดชอบต่อช่วงภาระงาน ส่วนในเชิงคุณภาพดูได้จากความรู้ความสามารถ และทักษะรวมทั้ง ความคิดและพลังแห่งศีลธรรมทั้งของสมาชิกและผู้นำ อีกทั้งผู้นำอาจดูได้จาก ความสามารถและการประสานผลประโยชน์ ส่วนสิ่งสำคัญที่ต้องดูอีกอย่าง คือ พลังสร้างสรรค์ของสมาชิกในการคิดค้นและทำกิจกรรมอย่างมีชีวิตชีวา และมีความต่อเนื่อง

2) ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรม ผลงานหรือกิจกรรมของกลุ่มมีความต่อเนื่อง ดำเนินการอย่างเป็นเครือข่าย และขยายกิจกรรมใหม่ ๆ นอกจากนี้พิจารณาได้จาก ความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่องค์กรเผชิญในภาวะวิกฤต

3) ปริมาณและคุณภาพของทุนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์หรือสภาพแวดล้อม พิจารณาจากทุนด้านปริมาณของวัตถุที่เพิ่มมากขึ้นหรือได้มา เช่น กลุ่มวิสาหกิจ มีวิสาหกิจเพิ่มขึ้น กลุ่มสมุนไพรมีการรักษาพันธุ์พืชและป่าตามธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนมิติเชิงคุณภาพพิจารณาจากความยั่งยืนของทุน เช่น ระบบการบริหารจัดการที่ทำให้สามารถเพิ่มวัตถุและสภาพแวดล้อมที่เป็นทุน เป็นต้น

4) ทุนเพื่อนหรือเครือข่าย การมีเครือข่ายสมาชิกหรือกิจกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และเห็นถึงศักยภาพในการระดมทุน ในแง่ปริมาณอาจดูได้จากเครือข่ายสมาชิกที่มีกว้างขวางมากขึ้น ในแง่คุณภาพดูได้จากความสามารถในการเจรจาต่อรองหรือประสานงาน

5) สถานภาพขององค์กรชุมชน ซึ่งจากองค์ประกอบที่หนึ่งถึงสี่เป็นเพียงการพิจารณาจากตัวองค์กรชุมชนเท่านั้น การพิจารณาศักยภาพควรอ้างอิงจากภายนอกด้วย นั่นคือ การประเมินการยอมรับต่อองค์กรชุมชนจากกลุ่มบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องว่าให้การยอมรับในเรื่องอะไรและมากน้อยแค่ไหน

องค์ประกอบชุมชนเข้มแข็งภายในโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (ปี พ.ศ. 2542) มี 9 ประการคือ

- 1) มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
- 2) มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
- 3) มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกันและมีความรักท้องถิ่นรักชุมชน
- 4) มีอิสระในการรวมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ
- 5) มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
- 6) มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเป็นแนวราบ และติดต่อสื่อสารกันหลากหลายรูปแบบ
- 7) มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 8) มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี

9) มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

จากการพิจารณาองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งดังกล่าว แม้ว่าจะมีหลากหลายแนวคิดหลายระดับ ซึ่งเริ่มจากกลุ่ม องค์กรชุมชนหรือองค์พระชาวนบ้านที่อาจมุ่งประโยชน์เฉพาะกลุ่มนำมาสู่ลักษณะความร่วมมือที่หลากหลายเป็น “พหุภาคีหรือเป็นประชาคม” ที่เคลื่อนย้ายการมุ่งผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มมาสู่ภาคสาธารณะ อย่างหรือก็ตามส่วนที่มีความคล้ายคลึงกันของแนวคิดทั้งสามคือ 1) ศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง 2) อุดมการณ์ร่วม 3) ความร่วมมือเพื่อมุ่งพัฒนาสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

2.4.2 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541)¹ ได้กล่าวถึงชุมชนเข้มแข็งดังนี้ ชุมชนเข้มแข็งหมายถึง ชุมชนที่เป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organixation) คือ สมาชิกของชุมชนเรียนรู้มีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาต่อความเป็นไปของโลก รู้ข่าวคราวทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมืองของประเทศ รวมทั้งการเพิ่มความรู้ที่จำเป็นให้แก่ชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จากการลงมือทำ ทำรวมกัน เป็นการเรียนรู้ขั้นสูงเรียกว่า (ปัญญา) ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ เพราะปัญญาเช่นนี้จะเสมือนพลังผลักดันชุมชนตลอดเวลา สองเป็นชุมชนที่รู้จักการตัวเอง (Community Management) การจัดการประกอบด้วยการวางแผน (Planning) คือมีโครงการ (Project) ของชุมชน ในโครงการต้องระบุว่าชุมชนจะทำอะไร (What) ใครจะทำ (Who) ทำที่ไหน (Where) ทำเมื่อไร (When) (How) การจัดกระบวนการ (Organizing) เป็นการเตรียมการเพื่อการดำเนินการตามแผนข้อแรก ต้องเตรียมคน เตรียมวัสดุ เตรียมเงินมีการวางแผนว่าใครรับผิดชอบงานใด การลงมือตามแผนเป็นการทำตามแผนงานที่กำหนด และปฏิบัติตามขั้นตอนจนกว่าจะเสร็จงาน สามเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) แสดงออกโดยการที่สมาชิกมีความผูกพัน รักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความรู้สึก เป็นเจ้าของชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งที่มีสมาชิกร่วมกันยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น มีวัด มีพระ หรือมีผลประโยชน์ปัจจุบันและอนาคตร่วมกัน ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่งสี่เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceflu) หมายถึงภาพรวมของคนมีความสันติสุข ในขณะที่สันติสุขเป็นยอดของคุณภาพและคุณธรรม สันติภาพก็เป็นศูนย์รวมการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดการและการมีชีวิตจิตใจ หรือจิตวิญญาณ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรีพร แสงคำมา (2545) ได้ศึกษาการรวมกลุ่มผู้ปลูกส้มพันธุ์สายน้ำผึ้ง ตำบลแม่สาว อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าลักษณะการรวมกลุ่มของผู้ปลูกส้มทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ได้เกิดจากความต้องการของสมาชิกและยังขาดความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่ม กลุ่มผู้ปลูกส้มต้องการให้มีที่ตั้งสำนักงานถาวร มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการซื้อปุ๋ยและยาฆ่าแมลงศัตรูพืช โดยมีคณะกรรมการดำเนินงานไม่น้อยกว่า 14 คน แนวทางการรวมกลุ่มประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมประชุม การติดตามผล และการสนับสนุนช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มงคล ธิเปียง และคณะ (2546) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ โดยได้มีการศึกษาศักยภาพที่นำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก ศึกษาทุนทางเศรษฐกิจ ทางสังคม วัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ คน และกลุ่มคนในชุมชน และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนให้พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งพบว่ากลุ่มเยาวชนมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการเก็บข้อมูล ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดอยากมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยการวิจัยได้เริ่มจากการที่กลุ่มเยาวชนลงไปศึกษาชุมชนด้านภูมิปัญญาและสิ่งดี ๆ ในชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้านแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน แนวทางการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาให้กับชุมชน ซึ่งกลุ่มเยาวชนสามารถพัฒนาอาหารหมักสูตรผสมสาหร่ายที่เหมาะสมกับชุมชนที่มีอาชีพทำเหล้าพื้นบ้านและเลี้ยงหมูโดยใช้สาหร่าย

แสงพลอย มั่งทอง และคณะ (2547) ศึกษาแบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพกลุ่มผ้าดัดมือ ตำบลป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการเป็นกลุ่มที่มีคณะกรรมการ 2 ฝ่าย คือฝ่ายบริหารและฝ่ายดำเนินงาน โดยมีกฎข้อบังคับกลุ่มที่กำหนดบทบาทหน้าที่คณะกรรมการและสมาชิกชัดเจน มีการจัดตั้งกองทุนให้สมาชิกได้ประโยชน์ร่วม มีส่วนร่วมในการผลิต ควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ พัฒนาสินค้าและจำหน่าย ส่วนในการขับเคลื่อนและการพัฒนา มีประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกเป็นกลไกสำคัญ โดยจะมีการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในด้านการผลิตการควบคุมคุณภาพและการตลาดมีเครือข่ายผ้าดัดมือเทศบาลตำบลช่อแฮ และหน่วยงานภาครัฐคอยสนับสนุน โดยในการวิจัยครั้งนี้ สมาชิกกลุ่มมีกระบวนการคิดเป็นระบบ มีการยอมรับและเปิดรับแนวคิดใหม่มากขึ้น เกิดความรู้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพ เกิดความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ เกิดเครือข่ายด้านการตลาด การควบคุมคุณภาพมาตรฐานและราคาสินค้าขึ้น ซึ่งจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบ การมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของลดความขัดแย้งและปฏิกิริยาในหมู่สมาชิก

และได้รูปแบบการสนับสนุนจากภาครัฐในลักษณะการหนุนเสริมการวิจัยและพัฒนาที่เกิดจากความต้องการของชุมชน

นัยรัตน์ เหลี่ยมวานิช (2547) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีผู้ประกอบการทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่าปัจจัยในการส่งเสริมการเรียนรู้ในการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีผู้ประกอบการทอผ้าพื้นเมืองมีอยู่ 7 ปัจจัย คือ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้นำ กิจกรรมชุมชน และหน่วยงานภายนอกคือ พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ปัจจัยในการจัดตั้งกลุ่มประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ กลุ่มผู้นำ สมาชิกกลุ่ม และหน่วยงานที่สนับสนุนส่งเสริม

นพพร พวงสมบัติ (2547) ได้ศึกษา กระบวนการเรียนรู้ของผู้ผลิตผ้าทอขึ้นดินจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรักษาและสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ท่ามกลางบริบทสังคมบริโภคนิยม พบว่าการเรียนรู้ของผู้ผลิตผ้าทอขึ้นดินจกเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม จากเดิมที่การทอผ้าดินจกได้ถ่ายทอดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชน แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อขายเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ในมิติของชุมชนการปฏิบัติมีกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นใน 3 ด้านคือ ความผูกพันแบบต่างร่วมได้เสีย กิจกรรมร่วมทำ และการมีคลังความรู้ที่แบ่งปันกันในชุมชน

รัชนีวรรณ คำจาด (2549) ได้ศึกษา กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน บ้านสันคะยอม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน บ้านสันคะยอม มี 7 ขั้นตอนคือ 1) การประมวลความต้องการและปัญหาของกลุ่ม 2) การระดมความคิดในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา 3) การจัดทำแผนปฏิบัติการ 4) การดำเนินการตามแผน 5) การสรุปผลการดำเนินงาน 6) การสรุปบทเรียนผลการเรียนรู้ 7) การปรับปรุงการดำเนินงานของกิจกรรมต่อไป ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ได้แก่ ปัจจัยภายในกลุ่ม เช่น ความสามารถและบทบาทของผู้ในกลุ่ม จิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของกลุ่ม และโครงสร้างของกลุ่ม ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ แรงผลักดันและแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ศักยภาพของกลุ่ม และการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล